

**Argumentoinnin vahvistamisen keinot tasa-arvoista
avioliittolakia koskevissa mielipidekirjoituksissa**

Kandidaatintutkielma

Tia-Tuulia Määttänen

Suomen kieli

Kielten laitos, Jyväskylän yliopisto

2015

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta – Faculty Humanistinen tiedekunta	Laitos – Department Kielten laitos
Tekijä – Author Tiia-Tuulia Määttänen	
Työn nimi – Title Argumentoinnin vahvistamisen keinot tasa-arvoista avioliittolakiä koskevissa mielipidekirjoituksissa	
Oppiaine – Subject Suomen kieli	Työn laji – Level Kandidaatintutkielma
Aika – Month and year Toukokuu 2015	Sivumäärä – Number of pages 23 + liitteet
<p>Tiivistelmä – Abstract</p> <p>Tutkimuksessani selvitän, millaisia retorisia keinoja tasa-arvoista avioliittolakiä koskevissa mielipidekirjoituksissa on käytetty ja millaisin keinoin argumentteja vahvistetaan. Tasa-arvoisen avioliittolain kansalaisaloitteen myötä keskustelu lakimuutoksen puolustajien ja vastustajien välillä on ollut kiivasta. Keskustelua seuranneena innostuin tarkastelemaan sitä, miten kirjoituksissa ilmi tuotuja argumentteja perustellaan. Tutkimusaihe on ajankohtainen ja yhteiskunnallisesti merkittävä. Julkista keskustelua käydään jatkuvasti, joten retoriikan kriittinen tarkastelu mahdollistaa ilmiöiden ja argumenttien syvemmän ymmärtämisen. Kaikessa ihmisten välisessä kanssakäymisessä retoriikalla on tärkeä merkitys. Tutkimuskysymykseni ovat: Millaisia retorisia keinoja tekstin tuottaja käyttää vakuuttamiseen vastaanottajan? Miten retoriset valinnat eroavat riippuen siitä, mitä mieltä tekstin tuottaja aiheesta on?</p> <p>Tutkimukseni teoreettisena taustana käytän Chaïm Perelmanin (1996) argumentaatioteoriaa, joka kattaa kaikki vakuuttamiseen ja suostutteluun tähtäävät esitykset. Metodini hyödynnän Arja Jokisen (1999) esittelemiä retorisia keinoja. Aineistoni koostuu kuudesta Helsingin Sanomissa ilmestyneestä mielipidekirjoituksesta, jotka käsittelevät tasa-arvoista avioliittolakiä. Aineistoni sisältää Jyväskylän yliopiston kasvatuksen teorian ja tradition professori Tapio Puolimatkan mielipidekirjoituksen, sekä viisi mielipidekirjoitusta, joissa viitataan Puolimatkan tekstiin. Mielipidekirjoituksista kolme on tasa-arvoista avioliittolakiä vastustavia tekstejä, kaksi puolustavia ja yksi on neutraali, joka ei ota aiheeseen kantaa. Päätin keskittyä yhden mielipidekirjoituksen ympärille rakentuvaan mielipidetekstien ketjuun, koska tällöin aineisto on eheä ja tulokset helpommin verrattavissa keskenään.</p> <p>Tulosteni pohjalta olen saanut selville, että tutkimissani mielipidekirjoituksissa on käytetty yhteensä 12 erilaista argumenttia vahvistavaa keinoja. Väitteen esittäjään liittyviä retorisia keinoja näistä on kolme, argumentin vahvistamiseen liittyviä retorisia keinoja neljä ja muita retorisia keinoja viisi. Retoriset keinot kietoutuvat toisiinsa siten, että samassa virkkeessä saattaa esiintyä useampi retorinen keino. Tasa-arvoista avioliittoa vastustavissa mielipidekirjoituksissa retorisia keinoja on käytetty monipuolisemmin kuin puolustavissa kirjoituksissa. Vastustavat mielipidekirjoitukset pyrkivät useammin hakemaan kannatusta toiselta osa-puolelta, kun taas puolustavat mielipidekirjoitukset keskittyivät kumoamaan ja oikaisemaan vastustavien mielipidekirjoitusten perusteluita. Mielipidekirjoituksista neljä on osoitettu erityisyleisölle ja kaksi universaaliyleisölle. Tutkimustuloksista voi päätellä, että käytettyjen retoristen keinojen valintaan vaikuttavat eniten yleisö ja kyseessä oleva vahvistettava argumentti. Retoristen keinojen valintaan ei niinkään näytä vaikuttavan puolustettavassa tai vastustettavassa mielipidekirjoituksessa käytetyt retoriset keinot.</p> <p>Retoristen keinojen luokittelu auttaa hahmottamaan ajatuksia kirjoittajan argumentin takana. Olisi kiinnostavaa toistaa tutkimus laajemmalla aineistolla ja tarkastella retoristen valintojen eroavaisuuksia tähän tutkimukseen verrattuna. Olisi myös kiinnostavaa tehdä jatkotutkimus, jossa laajentaisi tutkimusaineistoa tekstilajeiltaan monipuolisempaan aineistoon jostain yhteiskunnallisesta puhututtavasta aiheesta. Jos aineisto sisältäisi erilaisten tekstiaineistojen lisäksi tv:ssä käytyjä keskusteluja ja radiohaastatteluita, voisi yleisösuhdetta analysoida laajemmin. Tällöin olisi mahdollista tarkastella vaikkapa sitä, vaikuttaako tekstilaji käytettyihin retoriisiin keinoihin.</p>	
Asiasanat – Keywords argumentaatioteoria, mielipidekirjoitukset, retoriikka, retoriset keinot, tasa-arvoinen avioliittolaki, uusi retoriikka	
Säilytyspaikka – Depository Kielten laitos, suomen kieli	
Muita tietoja – Additional information	

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO.....	1
1.1 Taustaa.....	1
1.2 Aiemmat tutkimukset	2
2 ARGUMENTAATIO JA RETORINEN ANALYYSI	3
2.1 Argumentaatioteoria	3
2.2 Retorinen analyysi	4
2.2.1 Väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot	5
2.2.2 Esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot	6
2.2.3 Muita retorisia keinoja	8
3 TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA ANALYYSIMENETELMÄ	10
4 ANALYYSI	13
4.1 Retoriset keinot.....	13
4.1.1 Väitteen esittäjään liittyvät retoriset keinot	13
4.1.2 Esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyvät retoriset keinot.....	14
4.1.3 Muut retoriset keinot.....	16
4.2 Puolustavien ja vastustavien mielipidekirjoitusten retoristen keinojen eroavaisuudet .	18
4.3 Yleisöt.....	19
5 PÄÄTÄNTÖ	21
LÄHTEET	23
LIITTEET	

1 JOHDANTO

1.1 Taustaa

Tasa-arvoisen avioliittolain puolesta käynnistettiin kansalaisaloitekampanja Tahdon2013 tasa-arvon päivänä 19.3.2013. Aloitteen tarkoituksena oli saada samaa sukupuolta oleville pareille oikeus solmia avioliitto ja näin ollen edistää yhdenvertaisuutta yhteiskunnassamme. Kansalaisaloitteeseen saatiin 166 851 allekirjoitusta, ja se luovutettiin 13.12.2013 eduskunnan puhemiehelle. (Tasa-arvoinen Suomi ry 2015.) Eduskunta hyväksyi lakialoitteen avioliittolain muuttamisesta tasa-arvoiseksi täysistunnon toisessa käsittelyssä 12.12.2014 (Eduskunta 2014). Tasavallan presidentti Sauli Niinistö vahvisti lain avioliittolain muuttamisesta 20.2.2015. Kansalaisaloitteeseen pohjautuva lakimuutos astuu voimaan 1.3.2017, jolloin myös samaa sukupuolta olevilla on oikeus solmia avioliitto (Valtioneuvoston viestintäosasto 2015). Tasa-arvoisen avioliittolain kansalaisaloitteen myötä keskustelu lakimuutoksen puolustajien ja vastustajien välillä on ollut kiivasta. Keskustelua seuranneena innostuin tarkastelemaan sitä, miten keskusteluissa ja kirjoituksissa ilmi tuotuja argumentteja perustellaan.

Kandidaatintyössäni tutkin tasa-arvoista avioliittolakia koskevissa mielipidekirjoituksissa esiintyviä retorisia keinoja ja sitä, kuinka mielipidetekstien kirjoittajat tukevat argumenttejaan. Tarkoitukseni on vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan avulla selvittää millaisin retorisin keinoin tasa-arvoista avioliittolakia puolustetaan ja vastustetaan Helsingin Sanomien mielipidepalstalla julkaistuissa teksteissä.

Tutkielmani teoreettinen viitekehys pohjautuu uuteen retoriikkaan (Perelman 1996) ja tutkimusmetodinani hyödynnän Arja Jokisen (1999) artikkelissaan erittelemiä retorisia keinoja. Päädyin Perelmanin uuteen retoriikkaan, koska se on klassiseen retoriikan tutkimukseen verrattuna kuvailevaa ja korostaa analyysia, erittelyä ja tulkintaa. Uusi retoriikka on argumentaatioteoria, joka kattaa kaikenlaiset vakuuttamiseen ja suostutteluun pyrkivät esitykset yleisöistä ja asioista riippumatta. (Perelman 1996: 11–12.) Arja Jokinen on tarkastellut retorista diskurssianalyysia, joka tarjoaa keinoja aineistoni tarkempaan analyysiin. Retoristen keinojen analyysin avulla voi paljastaa yhteiskunnallisia arvoja ja uskomuksia. (Jokinen 1999: 156–157.)

Tutkimusaiheeni on relevantti, koska tasa-arvoinen avioliittolaki ja aiheen argumentointi on ajankohtaista ja yhteiskunnallisesti merkittävää. Julkista keskustelua yhteiskun-

nallisesti merkittävistä aiheista käydään jatkuvasti, joten keskustelun kriittinen tarkastelu mahdollistaa ilmiöiden ja argumenttien syvemmän ymmärtämisen. Argumenttien tukemiseen käytettäviä keinoja on tärkeää tutkia, jotta argumenttien vakuuttavuutta voidaan arvioida. Kaikessa ihmisten välisessä kanssakäymisessä retoriikalla on tärkeä merkitys: ihmiset pyrkivät vakuuttamaan, suostuttelemaan ja haastamaan toisiaan jatkuvasti.

1.2 Aiemmat tutkimukset

Argumentaation ja retoriikan teorioita tekstianalyysin viitekehyksessä ovat aiemmin hyödyntäneet esimerkiksi Anna-Saima Huttunen ja Johanna Viinikainen pro gradu -tutkielmissaan. Huttusen pro gradu -tutkielmassa (2001) tarkastellaan sitä, millaista tietoa kielestä sanomalehden mielipidekirjoituksissa esiintyy. Hänen tutkimuksessaan tekstilaji ja sen tutkiminen on keskiössä, kun taas omassa kandidaatintutkielmassani keskityn mielipidekirjoitusten argumentteja vahvistaviin keinoihin. Huttunen on hyödyntänyt tutkielmassaan yhtenä teorialähteenä Chaïm Perelmanin *Retoriikan valtakunta* -teosta, joka on myös yksi tutkielmani teorialähteistä. Huttunen saa tutkimuksessaan selville, että mielipidekirjoituksissa otetaan kantaa erilaisiin kieleen liittyviin asioihin. Mielipidekirjoituksissa pyritään ohjailemaan kielenkäyttöä monin tavoin. (Huttunen 2001: 58–62.)

Johanna Viinikainen tutkii pro gradu -tutkielmassaan (2012) sukupuolineutraalia avioliittoa käsitteleviä mielipidekirjoituksia niiden saamien yleisöjen, esisopimusten ja retoristen keinojen näkökulmista. Viinikainen tukeutuu tutkimuksessaan Chaïm Perelmanin uuden retoriikan mukaiseen argumentaatioteoriaan ja analyysissään hän hyödyntää Arja Jokisen ”Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen” -artikkelia. Viinikainen selvittää tutkimuksessaan, miten mielipidekirjoitusten kirjoittajat suhtautuvat sukupuolineutraaliin avioliittoon, millaisia yleisöjä ja esisopimuksia kirjoitukset saavat sekä millaisia retorisia keinoja kirjoituksissa käytetään. Omassa tutkielmassani keskityn paljon rajatumpaan aiheeseen: argumentoinnin vahvistamisen keinoja tutkimiseen. Viinikainen saa tutkimuksessaan selville, ettei yleisö ole julkilausuttu kovin monessa hänen aineistonsa tekstissä. Viinikaisen aineistosta nousee esille se, ettei sukupuolineutraali avioliitto ole vain poliittinen asia, vaan myös moraalinen ja eettinen aihe, joka herättää paljon arvoihin, ihmisyyteen ja etiikkaan liittyviä kysymyksiä. (Viinikainen 2012: 84–96.)

2 ARGUMENTAATIO JA RETORINEN ANALYYSI

2.1 Argumentaatioteoria

Retoriikan isähahmona pidetään Aristotelesta dialektisen päättelyn tutkimisen vuoksi. Aristoteles on jo *Organonissaan* erottanut kaksi päättelyn lajia: analyttisen ja dialektisen. Analyttisessä päättelyssä johtopäätös on tosi vain, jos premissit eli lähtökohdat ovat tosia. Premissien sisällöllä ei ole merkitystä. Analyttisiä päätelmiä voidaan pitää yleispätevinä. Dialektinen päättely taas edellyttää, että sen pmissinä on yleisesti hyväksytyjä mielipiteitä. (Perelman 1996: 7–8.) Aristoteleen retoriikka keskittyy puhujaan eli viestin lähettäjään ja jättää viestin vastaanottajan ja analyttikon huomiotta. Aristoteleen mukaan puhetaidossa taitoa on valita kussakin puhetilanteessa sopivat vaikuttamiskeinot. Noin kolme vuosikymmentä sitten yleistyneen uuden retoriikan näkökulma laajentaa näkökulman tekstin tuottamisesta sen analyysiin. (Kakkuri-Knuutila 2004: 235.)

Uusi retoriikka on Chaïm Perelmanin argumentaatioteoria, joka jatkaa ja laajentaa Aristoteleen retoriikkaa. Perelmanin uusi retoriikka kattaa kaikki vakuuttamiseen ja suostutteluun tähtäävät esitykset yleisöstä ja käsitellyistä asioista riippumatta. Perelman toteaa, ettei argumentaatio voi tuottaa koskaan selviöitä, ja itsestäänselvyyksiä on turha yrittää kumota perusteluilla. Aristoteleen mukaan argumentaatioon on turvauduttava esimerkiksi etiikan ja politiikan kaltaisissa käytännöllisissä tieteissä, joissa valinnoilta ja kiistoilta ei voi välttyä (Perelman 1996: 11–13).

Argumentointi rakentuu kahdesta eri puolesta: argumenttien kehittelystä ja toisaalta argumentoinnista ihmisten välisenä kommunikaationa. Argumentointia ei tutkita ainoastaan eritellen puheen/tekstin sisäisiä rakenteita, retorisia keinoja tai merkityssisältöjä, vaan tärkeä osa analyysia on tarkastella sitä, mitä argumenteilla tehdään niissä tilanteissa, joissa ne tuotetaan. (Billig 1987: 44; Jokinen 2009: 127.)

Argumentaatioissa pyritään hankkimaan tai vahvistamaan yleisön hyväksyntää tai kannatusta esitetyille väitteille, joten se ei voi koskaan tapahtua tyhjiössä. Argumentointi on aina osa jotain laajempaa kontekstia, jota voidaan kutsua argumentaatiokontekstiksi tai retoriseksi kontekstiksi. Puhujan ja yleisön välillä oletetaan aina ”henkinen kohtaaminen” siinäkin tapauksessa, että perustelujen esittäjä ja niiden yleisö ovat yksi ja sama henkilö. Argumentaation keinot tulee sovittaa aina keskustelukohteen ja kuulijakunnan mukaan. Puhe pyrkii tietyn yleisön sitouttamiseen esitettyyn argumenttiin, joka tapahtuu vakuuttavan ja suostuttelevan

retoriikan kautta. Argumenttien vakuuttavuus rakentuu lopulta vasta niitä vastaanotettaessa, mikä tekee argumentaatiosta moniulotteista ja yllätyksellistä. (Perelman: 16–20; Jokinen 1999: 128.)

Perelmanin argumentaatioteorian yksi keskeisimmistä käsitteistä onkin *yleisö*. Yleisöllä Perelman ei tarkoita kaikkia kuulijoita tai lukijoita, jotka argumentin vastaanottavat. Yleisöön kuuluvat kaikki ne, joihin puhuja haluaa argumentaatiolla vaikuttaa. Huomionarvoista on myös se, että puhuja voi tahallaan jättää osan yleisöstä huomiotta. Jos poliitikko pitää puheen parlamentissa, voi se olla suunnattu esimerkiksi jollekin puolueelle tai vaikkapa vallitsevalle kansalliselle mielipiteelle. Perelman jakaa yleisön kahteen kategoriaan: erityisyleisöön ja universaaliyleisöön. Erityisyleisö voi koostua esimerkiksi jonkin oppialan asiantuntijoista, joiden keskuudessa on esimerkiksi yleisesti hyväksytyjä menetelmiä, joita ei ole tarpeen kyseenalaistaa. Universaaliyleisöllä taas tarkoitetaan kaikkia niitä, joilla on edellytykset ymmärtää puhujaa ja kyky seurata argumentaatiota. Universaaliyleisölle puhuva ei voi nojata koko yleisön yhteisesti tunnustamiin perusväittämiin, joten argumentaatioon on saatava yleispäteviä tosiseikkoja, totuuksia ja yhteisesti hyväksytyjä arvoja. Puhuja pyrkii suostuttelemaan erityisyleisön puolelleen kun taas universaaliyleisö pyritään vakuuttamaan. (Perelman 1996: 20–27.)

2.2 Retorinen analyysi

Arja Jokinen lähestyy retorista analyysia diskurssianalyttisestä näkökulmasta. Hänen artikkelinsa *Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen* esittelee retorisia keinoja, joita tutkielmassani hyödynnän metodisina työkaluina. Retorisessa analyysissä tarkastellaan merkitysten tuottamisen kielellisiä prosesseja siitä näkökulmasta, kuinka jotkut todellisuuden versiot pyritään saamaan vakuuttaviksi ja kannatettaviksi sekä kuinka kuulijat saadaan sitoutumaan niihin (Jokinen 1999: 126).

Retorisella argumentaatiolla on kaksi eri ulottuvuutta: puolustava retoriikka ja hyökkäävä retoriikka. Hyökkäävä retoriikka pyrkii vahingoittamaan vastapuolen argumenttia, kun taas puolustava retoriikka keskittyy oman position vahvistamiseen. (Potter 1996: 107; Jokinen 1999: 130.) Hyökkäävässä retoriikassa käytetään samoja keinoja kuin puolustavassa retoriikassakin, mutta tavoitteet ovat päinvastaiset. Hyökkäävä retoriikka pyrkii esittämään vastapuolen argumentin sisällön ja/tai argumentin esittäjän epäedullisessa valossa: vastapositiota pyritään heikentämään. Yksi keskeisimmistä hyökkäävän retoriikan keinoista on ironian käyt-

tö, joka voi kohdistua niin argumenttiin kuin sen esittäjäänkin. Ironian avulla vastapuoli pyrittään saattamaan naurunalaiseksi. Puolustava retoriikka on retorisen argumentaation kivijalka, mutta puolustavaa ja hyökkäävää retoriikkaa käytetään usein rinnatusten, täydentämässä toisiinsa. (Jokinen 1999: 131, 155–156.)

Jokinen keskittyy retoristen keinojen esittelyssä puolustavan retoriikan keinojen käyttöön ja analysointiin. Karkeasti jaettuna argumentaation vakuuttavuutta voidaan lisätä sellaisilla retorisilla keinoilla, jotka keskittyvät joko väitteen esittäjään tai esitettyyn argumenttiin. (Jokinen 1999: 132.) Seuraavaksi esittelen Jokisen erittelemät retoriset keinot. Ensimmäiseksi esittelen väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot, toiseksi esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot ja lopuksi näiden ryhmien ulkopuolelle jäävät muut retoriset keinot.

2.2.1 Väitteen esittäjään keskittyvät retoriset keinot

Etäännyttäminen omista intresseistä

Usein argumentin esittäjä pyrkii vaikuttamaan mahdollisimman objektiiviselta, jotta yleisö ei kuvittelisi puhujan omien intressien vaikuttavan argumentaatioonsa. Yksi retorisista keinoista onkin argumentin esittäjän omien intressien etäännyttäminen varsinaisesta väitteestä (Potter 1996: 123, 128; Jokinen 1999: 133). Yleisön vakuuttaminen on vaikeaa, jos argumentin esittäjän tulkitaan ajavan omaa etuaan tai edustamansa tahon etua.

Puhujakategorioilla oikeuttaminen

Puhujakategorioilla oikeuttamisella tarkoitetaan sitä, että joihinkin kategorioihin sijoitetaan oikeus tietynlaiseen tietoon; esimerkiksi professorin kategoria ja lääkärin kategoria koetaan yleisesti arvostetuiksi ja näistä kategorioista lausutut väittämät otetaan helposti tosina. Kategoriat ovat tilanteisesti ja kulttuurisesti muuttuvia, ja myös päällekkäisiä: puhuja voi kategorisoida itseään monilla vaihtoehtoisilla tavoilla. (Jokinen 1999: 135.) Sama ihminen voi puhua äitinä, poliitikkona, suomalaisena tai työtoverina, riippuen siitä ketä hän haluaa puhutella.

Liittoutumisasteen säätely

Retoriikan analysoimisen kannalta on tärkeää tarkastella puhujan liittoutumisen astetta suhteessa esittämäänsä väitteeseen. Välitetäänkö argumentti vain raportoimalla toisen sanomaa vai sitoudutaanko väitteeseen henkilökohtaisesti? Liittoutumisen aste on seuraavissa Jokisen (1999: 137) esimerkkilauseissa varsin erilainen:

- 1) ”Karin ei voi tulla tänään juhliin, koska hän on sairas”
- 2) ”Karin sanoi, ettei hän voi tulla tänään juhliin, koska hän on sairas”

Ensimmäisessä lauseessa puhuja liittoutuu Karinin kertoman kanssa ja pitää tätä selityksenä, toisessa lauseessa puhuja ei ole millään tavalla sitoutunut Karinin kertomaan. Yksinkertainen esimerkki puhujan ja esitettävän argumentin välisen yhteyden etäännyttämisestä on uutistenlukija. Uutistenlukija ei itse tuota argumentteja, vaan toimii ainoastaan viestin välittäjänä. (Jokinen 1999: 137–138.) Esimerkiksi kiistanalaisissa keskusteluissa puhujan etäännyttämisellä voi viedä huomion pois itsestä ja omista intresseistä argumentin esittäjänä ja pyrkiä neutraalisuuteen (”On kuitenkin väitetty, että...”).

Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen

Väitteitä tuetaan usein asiantuntijoiden lausumilla. Jos jotain tahoja pidetään arvovaltaisena, sen yhtenevää mielipidettä pidetään tehokkaana argumenttia vahvistavana keinona. Asia ei näyttäydy enää vain henkilökohtaisena mielipiteenä, kun useat eri tahot allekirjoittavat saman väitteen. Vielä vakuuttavampaa on, jos voidaan esittää kyseisten tahojen tulleet vastaaviin johtopäätöksiin toisistaan tietämättä ja/tai samanaikaisesti. (Jokinen 1999: 138–139.) Asiantuntijan lausunnolla vahvistamisessa puhuja vetoaa ulkopuolisen asiantuntijan mielipiteeseen, kun taas puhujakategorioilla oikeuttamisessa puhuja vetoaa omaan asiantuntijuuteensa.

Konsensuksen luomisen jäljille voi päästä tarkastelemalla suorien lainausten käyttöä. Suoraa sitaattia käyttämällä saadaan jonkun toisen ääni tukemaan omaa argumentaatiota. Meretoriikan käyttö on yksi keino vahvistaa konsensusta. Tällöin väitteen esittäjä esiintyy laajemman joukon nimissä. Vahvinta konsensuksen tuottaminen on, kun puhuja vetoaa kulttuurillisiin näkemyksiin tai toimintatapoihin, joita pidetään itsestäänselvyyksinä. Jos puhuja toteaa, että ”kaikkihan sen nyt tietää, että...”, on vastustajien vaikea nousta kaikkien yhteisesti hyväksymää totuutta tai hyvettä vastaan. (Jokinen 1999: 138–139.)

2.2.2 Esitettyyn argumenttiin keskittyvät retoriset keinot

Tosiasiapuhe

Tosiasiapuheessa asiat saadaan näyttämään puhujista ja tulkinnoista riippumattomilta tosiasioilta (Potter 1996: 150–158; Jokinen 1999: 140). Tosiasiapuhe on tyypillisintä tieteellisessä diskurssissa, jossa tutkijan rooli usein häivytetään tutkimusprosessissa, jolloin aineisto on tulosten tuottaja. Faktoja tuotetaan runsaasti myös poliittisessa argumentaatiossa: usein ikävät asiat määrittyvät tosiasioiksi, jotka vain on hyväksyttävä. Faktoista tulee usein toimijoita, joi-

den liikkeisiin ihmisten on sopeuduttava. Poliittiselle tosiasiapuheelle tyypillistä on esimerkiksi puhe siitä, kuinka ”markkinat pelästyvät” tai ”pääoma karkaa”.

Aktiivisen tekijän, ja näin ollen myös argumenttiin liittyvän epävarmuuden, voi häivyttää kielellisin keinoin nominalisaation avulla tai käyttämällä passiivia. Tällöin asiat vain tapahtuvat ja myös syiden määrittely muuttuu mahdottomaksi. (Jokinen 1999: 140–141.)

Kategorioiden käyttö vakuuttamisen keinoina

Luomme jatkuvasti kategorioita asioista, tapahtumista ja ihmisistä kuvailemalla näitä vaihtelevilla kielikuvilla (Billig 1987: 134–135, 152). Kategorisointia voidaan käyttää argumentoinnissa tilanteittain, palvelemissa erilaisten funktioiden toteutumista. Erilaiset kategoriat voivat puoltaa tai vastustaa asiaa, tapahtumaa tai ihmistä oikeuttamalla tai kritisoimalla. Kategorisoinnin avulla voidaan määritellä tapahtumalle tai henkilölle tietynlaisia ominaisuuksia, kuten hyvä, paha tai vakavasti otettava. Kielelliset valinnat paljastavat usein puhujan käsityksiä: puhujan mielipiteestä kertoo paljon se, nimittääkö hän eläinaktivisteja ekoterroristeiksi vai eläinten suojelijoiksi. (Potter 1996: 111; Jokinen 1999: 142–143.)

Yksityiskohtilla ja narratiiveilla vakuuttaminen

Yksityiskohtaisilla kuvauksilla voidaan tapahtumasta tuottaa autenttinen vaikutelma. Argumentatiivisissa väitteissä puhuja voi saada kuulijan muodostamaan tulkinnan narratiivissa rakentuneen tulkintakehikon puitteissa. Kun kuulija arvaa tarinan aukkokohtan, ei puhuja voi joutua väitteestä selontekovelvolliseksi. Esimerkiksi oikeudenkäynnissä ei ole vakuuttavaa kutsua vastapuolta ikävillä kategorioilla, vaikkapa nimetä häntä murhaajaksi. Vakuuttavampaa voi olla rakentaa toisen osapuolen kuvaus osaksi sellaista narratiivista kuvausta, jonka pohjalta kuulija itse tekee kyseisen kategorisoinnin. (Jokinen 1999: 144–145.)

Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen

Yksi vaikuttamisen keinoista on määrällistäminen, joka voi olla joko numeerista (luvut, prosentit, taulukot, osuudet ym.) tai sanallisesti kuvailevaa (suuri, pienempi, marginaalinen, valtava ym.). Kun tarkastellaan määrällistämistä argumentaation osana, tulee kiinnittää huomiota siihen millaisia asioita ylipäänsä määrällistetään. Laadullisten asioiden numeerinen esittäminen on aina hyvin suhteellista, eikä aina selkeää tai yksiselitteistä, kuten usein tulkitaan. Luvut voidaan saada tukemaan omaa argumentaatiota: pienuus saadaan näyttämään mahdollisimman pieneltä ja suuruus mahdollisimman suurelta. Eriyksen tehokasta määrällistämistä on ääri-ilmausten käyttö: ei yksikään, kaikki, jokainen. (Jokinen 1999: 146–147.)

Metaforien käyttö

Metaforien käytöllä tarkoitetaan sitä, että jotakin asiaa on kuvattu sellaisilla käsitteillä, jotka eivät vastaa sen kirjaimellista määritelmää. Metaforien retorinen voima piilee siinä, että ne voivat onnistuessaan luoda tehokkaasti, ilman monipolvista argumentaatiota halutun kaltaisia miellelyhtymiä. (Jokinen 1999: 148–149.) Arkipäiväistyneitä, usein käytettyjä metaforia ovat esimerkiksi ”taloudellinen taantuma iski”, ”korkea moraali”, ”ajan säästäminen” ja ”talous kasvaa”. Jos johtopäätös perustetaan tällaiseen piilevään metaforaan, ei sen analogisuutta ole helppo havaita. (Perelman 1996: 137).

Ääri-ilmaisujen käyttäminen

Aiemmin mainittujen määrällistämiseen liittyvien ääri-ilmaisujen lisäksi ääri-ilmaisuja ovat: joka kerta, ei koskaan, ei todellakaan, täysin, ikuisesti, täydellisesti, koko (päivän), ei mitään. Ääri-ilmaukset minimoivat tai maksimoivat kuvauksen kohteen joitakin piirteitä, tuottavat kuvaa jonkun toiminnan säännönmukaisuudesta ja voivat oikeuttaa omaa toimintaa. Liiallinen ääri-ilmausten käyttäminen voi saada kuulijan epäilemään puhujan uskottavuutta. (Jokinen 1999: 150–152.)

2.2.3 Muita retorisia keinoja

Edellä esittelin Jokisen luokittelemia retorisia keinoja, jotka liittyvät joko väitteen esittäjään tai esitettyyn argumenttiin. Seuraavaksi luettelen niin ikään Jokisen (1999: 152–155) listattomia, näiden kategorioiden ulkopuolelle jääviä retoriseen argumentaatioon liittyviä vakuuttamisen keinoja:

- *Kolmen listalla* luodaan vaikutelma tavanomaisesta toiminnasta tai jostakin yleisemmästä piirteestä. Kolmen listan teho perustuu siihen, että se ikään kuin antaa asiasta riittävän näytön ja vahvistaa vaikutelmaa säännönmukaisuudesta.
- *Vastakkainasettelu kontrastiparia käyttämällä* on vakuuttavaa ja suostuttelevaa retoriikkaa. Se kontrastipari, jota puoltaa on ladattu kauniilla merkityksillä ja vastaavasti sen vaihtoehto esitetään negatiivisesti merkityksellistettynä.
- *Esimerkkien ja erilaisten rinnastusten avulla* argumentista voi tehdä helposti ymmärrettävän ja vastaanotettavan. Jos puhuja rinnastaa yhteiskunnallisesti kyseenalaistetun mielipiteen yhteiskunnallisesti hyväksytyyn asiaan, on yleisön helpompi vastaanottaa kyseenalaistettukin mielipide.

- *Toisto ja tautologia* ovat paljon käytettyjä vaikuttamisen keinoja. Toistoa voi tarkastella myös näkökulmasta, jossa toisen henkilön esittämiä argumentteja sidotaan oman argumentaation osaksi. Tällöin toisto ei ole puhdasta toistoa, vaan uudelleen luomista uudelleen kontekstualisoinnin kautta.

- *Oletettuun vasta-argumenttiin varautuessa* oma argumentti pyritään suojaamaan jo etukäteen viemällä vastapuolelta mahdollisuus käyttää kyseistä argumenttia. Esimerkiksi lause: ”En missään tapauksessa vastusta tasa-arvoa, mutta minusta...” on vasta-argumenttiin varautumista. Lauseen alkuosa on suojautumista mahdollista syytöstä vastaan ja varsinainen argumentti seuraa vasta sen jälkeen. Tätä strategiaa voidaan tarkastella myös suostuttelevana retoriikkana, koska aluksi puhuja liittoutuu yleisön kanssa ja sanoo kärkkään argumenttinsa vasta sen jälkeen.

3 TUTKIMUSKYSYMYKSET, AINEISTO JA ANALYYSIMENETELMÄ

Kandidaatintutkielmassani selvitan, millaisin keinoin tasa-arvoisen avioliittolain kansalaisaloitetta koskevissa mielipidekirjoituksissa kirjoittajat tukevat ja vahvistavat argumenttejaan. Tarkoitukseni on lisäksi selvittää, millaisin retorisin keinoin tasa-arvoista avioliittolakia puolustetaan ja vastustetaan, ja muuttuvatko retoriset valinnat riippuen siitä mitä mieltä kirjoittaja aiheesta on. Tutkimuskysymyksiäni ovat:

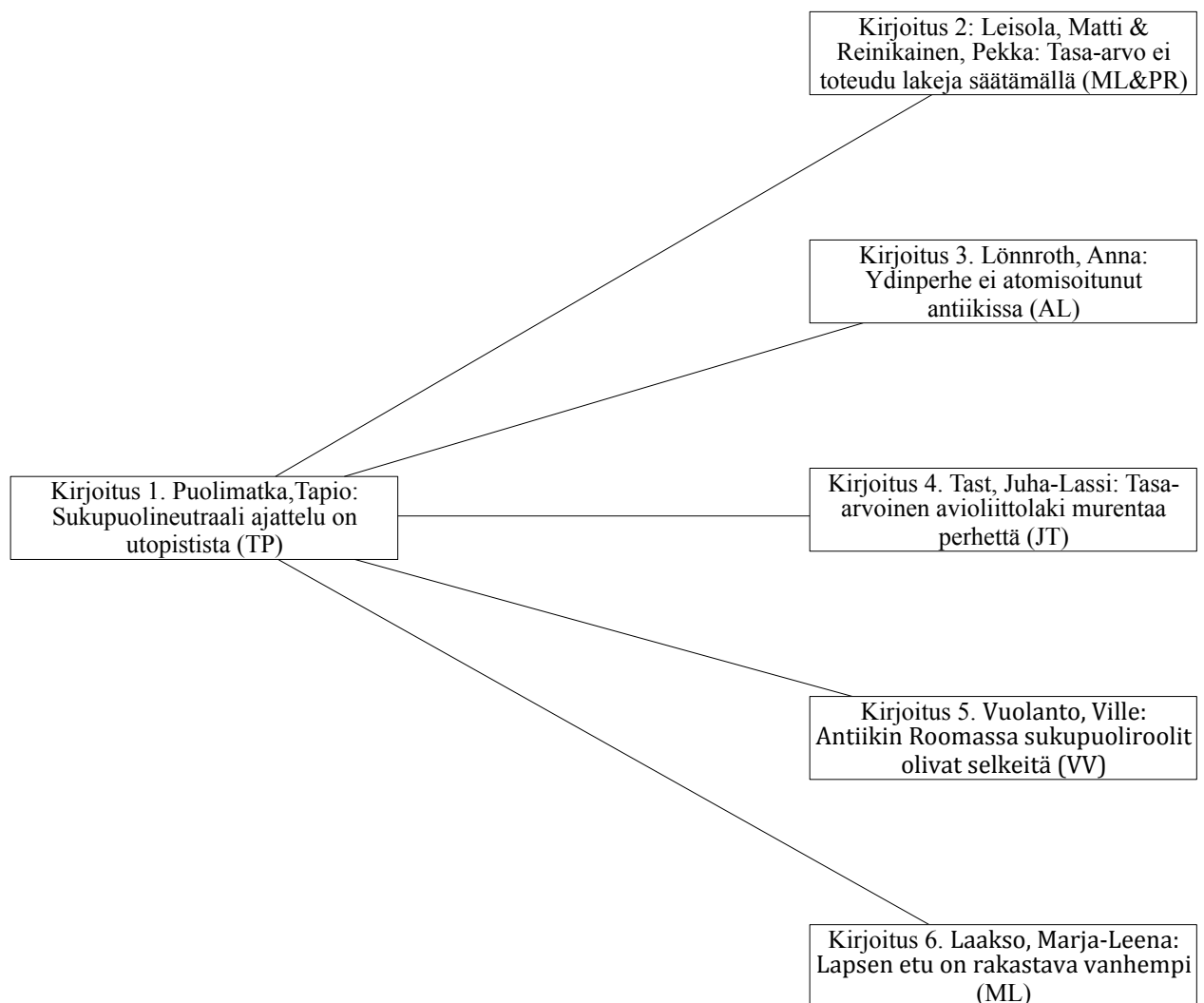
Millaisia retorisia keinoja tekstin tuottaja käyttää vakuuttaakseen vastaanottajan?

Miten retoriset valinnat eroavat riippuen siitä, mitä mieltä tekstin tuottaja aiheesta on?

Tutkielmani aineisto koostuu kuudesta Helsingin Sanomissa ilmestyneestä mielipidekirjoituksesta, jotka käsittelevät tasa-arvoista avioliittolakia. Helsingin Sanomien mielipidepalstan kirjoitukset valikoituivat aineistokseni sanomalehden laajan levikin, valtakunnallisen valtaseuran ja arvostuksen vuoksi. Aineistoni sisältää Jyväskylän yliopiston kasvatuksen teorian ja tradition professori Tapio Puolimatkan mielipidekirjoituksen sekä viisi mielipidekirjoitusta, joissa viitataan Puolimatkan tekstiin. Puolimatkan mielipidekirjoitus julkaistiin Helsingin Sanomissa 25.11.2014 ja kahtena seuraavana päivänä Puolimatkan mielipidekirjoitukseen viittaavia tekstejä ilmestyi viisi.

Tapio Puolimatkan (TP) tasa-arvoista avioliittolakia vastustava mielipidekirjoitus (liite 1) on otsikoltaan *Sukupuolineutraali ajattelu on utopistista*. Mielipidekirjoituksessa Puolimatka perustelee pääväitettään, jonka mukaan lainsäädännön tulisi tukea läheistä yhteyttä lasten ja biologisten lasten välillä. 26.11.2014 ilmestyi kolme mielipidekirjoitusta, joissa viitattiin Tapio Puolimatkan mielipidekirjoitukseen. Matti Leisolan ja Pekka Reinikaisen (ML&PR) mielipidekirjoitus *Tasa-arvo ei toteudu lakeja säätämällä* (liite 2) niin ikään vastustaa tasa-arvoista avioliittolakia. Leisola ja Reinikainen toteavat tasa-arvon puutteen perimmäisen syyn olevan ”– – ihmisten ylpeä itsekkyyys”. Toinen saman päivän lehdessä ilmestynyt Puolimatkaan viittaava mielipidekirjoitus on Anna Lönnrothin (AL) *Ydinperhe ei atomisoitunut antiikissa* (liite 3). Lönnroth kumoaa Puolimatkan historiallisina faktoina esittämiä perusteluja ja puoltaa tasa-arvoista avioliittolakia. Kolmas samana päivänä ilmestynyt mielipidekirjoitus on Juha-Lassi Tastin (JT) *Tasa-arvoinen avioliittolaki murentaa perhettä* (liite 4). Tast kirjoittaa vastustavaan sävyyn tasa-arvoisen avioliittolain heikentävän avioliiton ja vanhemmuuden suhdetta. Seuraavan päivän lehdessä (27.11.2014) ilmestyi kaksi Puolimatkan mielipidekirjoitukseen viittaavaa tekstiä: Ville Vuolannon (VV) *Antiikin Roomassa sukupuoli-*

liiroolit olivat selkeitä (liite 5) sekä Marja-Leena Laakson (ML) *Lapsen etu on rakastava vanhempi* (liite 6). Vuolanto kumoo mielipidekirjoituksessaan Lönnrothin tapaan Puolimatkan historiallisina faktoina esittämiä perusteluja, muttei ota kantaa tasa-arvoiseen avioliittolakiin. Marja-Leena Laakson mielipidekirjoitus puoltaa tasa-arvoista avioliittolakia vetoamalla siihen, ettei vanhemmuuden biologisuudella ole väliä. Laakson mukaan lapselle on tärkeintä että hänellä on rakastava vanhempi.

Kuvio 1. Mielipidekirjoitusten hierarkkinen suhde toisiinsa.

Kuten edellä mainitsin, mielipidekirjoituksista kaksi voidaan tulkita tasa-arvoista avioliittolakia puoltaviksi kirjoituksiksi, kolme vastustaviksi ja yksi on puoltavan ja vastustavan väliin jäävä neutraali kommentti, jossa oikaistaan Puolimatkan historiaan nojaavia perustelu-

ja. Mielipidekirjoitukset muodostavat tekstiketjun: Puolimatkan mielipidekirjoituksen jälkeen ilmestyneet mielipidekirjoitukset viittaavat Puolimatkan tekstiin, mutta muuten mielipidekirjoitukset eivät ole sisällöllisessä suhteessa toisiinsa (kuvio 1). Mielipideketju ei siis ole ketju siinä suhteessa, että kirjoitukset kävisivät vuoropuhelua toistensa kanssa.

Päätin keskittyä yhden mielipidekirjoituksen ympärille rakentuvaan mielipidetekstien ketjuun, koska tällöin aineisto on eheä ja sopivan laaja. Yhteen tekstiketjuun keskittyessä retorisia keinoja on helpompi verrata ja tuloksista voi odottaa yhdenmukaisia. On kiinnostavaa nähdä, miten retoriset keinot kohdistetaan tekstiketjun sisällä; käytetäänkö mielipidekirjoituksissa samoja retorisia keinoja vai onko niissä vaihtelua. Vaikuttavatko Puolimatkan mielipidekirjoituksessaan käyttämät retoriset keinot siihen, millaisia retorisia keinoja Puolimatkaan viittaavat kirjoittajat käyttävät? Pyrkivätkö Puolimatkan mielipidekirjoitukseen viittaavat kumoamaan Puolimatkan argumentteja hyökkäävän retoriikan keinoin vai keskittyvätkö vahvistamaan omia argumenttejaan?

Tutkimuksessani sovellan Arja Jokisen (1999) esittelemiä vakuuttelevia ja suostuttelevia retorisia keinoja, jotka olen esitellyt luvussa 2.2. Jokisen retoriset keinot valikoituivat analyysin välineeksi, koska keskityn tarkastelemaan sekä väitteen esittäjään keskittyviä retorisia keinoja että esitettyyn argumenttiin keskittyviä retorisia keinoja. Tarkastelen mielipidekirjoituksia kuitenkin aineistolähtöisesti ja otan kaikki argumentteja vahvistavat keinot huomioon Jokisen retoristen keinojen ulkopuoleltakin. Tutkimuksessani en siis tarkastele argumentteja itsessään, vaan retorisia keinoja argumentteja vahvistavina keinoina.

Analyysin alussa etsin jokaisesta mielipidekirjoituksesta kirjoittajan keskeisimmän argumentin, jonka jälkeen listasin ylös kaikki tekstissä käytetyt retoriset keinot, joilla argumentin vakuuttavuutta vahvistettiin. Jaottelin retoriset keinot Jokista (1999) mukaillen väitteen esittäjään liittyviin retorisiin keinoihin, esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyviin retorisiin keinoihin ja muihin retorisiin keinoihin, joihin sisällytin kaikki edellä mainittujen ryhmien ulkopuolelle jäävät retoriset keinot. Jaottelun jälkeen pohdin analyysin tulosten pohjalta sitä, miten kirjoittajien retoriset valinnat eroavat riippuen siitä puolustavatko vai vastustavatko he tasa-arvoista avioliittolakia. Lopuksi pohdin mielipidekirjoitusten saamia yleisöjä.

4 ANALYYSI

4.1 Retoriset keinot

4.1.1 Väitteen esittäjään liittyvät retoriset keinot

Aineistossani väitteen esittäjään liittyvistä retorisisista keinoista esiintyvät puhujakategoriolla oikeuttaminen, liittoutumisasteen säätely, konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen.

Puhujakategoriolla oikeuttaminen. Jokaisessa aineistoni mielipidekirjoituksessa oikeutetaan argumentteja puhujakategoriolla. Puhujakategoriaksi luokiteltava titteli löytyy mielipidekirjoituksista kirjoittajan nimen alta. Kaikki aineistoni puhujakategoriat olen esitellyt esimerkeissä (1), (2), (3), (4), (5) ja (6).

- 1) Tapio Puolimatka, **kasvatuksen teorian ja tradition professori**, Jyväskylän yliopisto (TP)
- 2) Matti Leisola, **emeritusprofessori**, Espoo; Pekka Reinikainen, **lääkäri**, Helsinki (ML&PR)
- 3) Anna Lönnroth, **Kreikan kielen ja kirjallisuuden oikeustieteen maisteri**, Tuusula (AL)
- 4) Juha-Lassi Tast, **biologian ja maantieteen opettaja**, Rauma (JT)
- 5) Ville Vuolanto, **dosentti, antiikintutkija**, Oslo, Norja (VV)
- 6) Marja-Leena Laakso, **kasvatustieteiden tiedekunnan dekaani, varhaiskasvatuksen professori**, Jyväskylän yliopisto (ML)

Mielipidekirjoituksille tyypillistä on, että kirjoittajan nimi ja asuinpaikka ilmoitetaan tekstin lopussa. Aineistoni teksteissä kirjoittajat ovat halunneet tuoda ilmi myös koulutustaustansa tai ammattinsa lisätäkseen esittämiensä argumenttien uskottavuutta. Vain yhdessä mielipidekirjoituksessa kirjoittaja viittaa omaan puhujakategoriaansa allekirjoituksen tittelin lisäksi (7). Tällaista omakohtaiseen kokemukseen perustuvaa argumentointia on vaikeaa kumota, koska puhujan kokemukseen ei ole toisella osapuolella pääsyä.

- 7) Opettajan työssä joutuu näkemään, millaisia vammoja perhe-elämän sirpaleisuus aiheuttaa lapsille ja nuorille. (JT)

Liittoutumisasteen säätely. Kaikissa aineistoni mielipidekirjoituksissa kirjoittaja etäännyttää itsensä esittämästään väitteestä. Etäännyttäminen tapahtuu esimerkiksi käyttämällä raportoivaa tyyliä (8), toimimalla ainoastaan argumentin välittäjänä (9), kirjoittamalla yleisesti tiedettyjä faktoja (10) ja tavoittelemalla neutraalisuutta (11). Myös ”tutkimukset osoittavat”-tyyppistä argumentaatiota (12) on mielipidekirjoituksissa paljon. Näillä liittoutumisasteen säätely keinoilla on kaikilla sama funktio: argumentin vahvistaminen.

- 8) Suurissa maailmankulttuureissa yhteiskunta on yleensä pyrkinyt vahvistamaan ja tukemaan perheen biologista perustaa. (TP)
 9) – – voidaan sanoa, että roomalaisvalloitus päätti Kreikan valtakauden ja Rooman valtakunta hajosi osiinsa, koska se kasvoi liian isoksi. (AL)
 10) Ihmissuvun jatkuminen edellyttää miehen ja naisen sukusolujen yhtymistä. (JT)
 11) Lasten etu on monisyinen asia. (ML)
 12) Tutkimukset eivät myöskään tue näkemystä – –. (ML)

Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen. Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistettiin argumentteja viidessä mielipidekirjoituksessa kuudesta. *Me-retoriikkaa* argumentin uskottavuuden lisäämiseksi käyttävät Puolimatka (13), Vuolanto (14) sekä Leisola ja Reinikainen (15) mielipidekirjoituksissaan. *Me-retoriikan* avulla väitteen esittäjä pyrkii osoittamaan, että hän seisoo väitteen takana laajemman joukon nimissä. Puolimatkaan asiantuntijana viitataan kahdessa tasa-arvoista avioliittolakia vastustavassa mielipidekirjoituksessa (16) ja (17). Muihin asiantuntijoihin ja tutkimuksiin viitataan kolmessa mielipidekirjoituksessa (18), (19) ja (20).

- 13) Jos voimme luottaa ihmisten luonnostaan tekevän hyvää toisilleen, suuri osa lainsäädännöstä tulee tarpeettomaksi. (TP)
 14) Tässäkin suhteessa olemme varsin erilaisessa tilanteessa. (VV)
 15) – – yhden vähemmistön elämäntyylistä on tullut maamme merkittävin tasa-arvokysymys – –. (ML&PR)
 16) Professori Tapio Puolimatka totesi erinomaisesti – –. (ML&PR)
 17) Professori Puolimatka varoitti (HS Mielipide 25.11.) antiikin Kreikan ja Rooman esimerkein – –. (JT)
 18) Edward Gibbon esitti 1700-luvun lopulla – –. (VV)
 19) Vuorovaikutustutkimuksissa on selvinnyt, että lapsi tarvitsee ennen kaikkea – –. (ML)
 20) Lääkäri Pekka Koukkari huomautti (HS Mielipide 25.11.), että – –. – – Professori Mauri Marttunen on arvioinut, että noin puolet 21-vuotiaista kärsii mielenterveysongelmista. (JT)

Aineistoni analyysin perusteella Jokisen (1999) listaamista väitteen esittäjään liittyvistä retorisisista keinoista jäi puuttumaan ainoastaan *etäännyttäminen omista intresseistä*.

4.1.2 Esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyvät retoriset keinot

Esitettyyn argumenttiin liittyvistä retorisisista keinoista aineistossani esiintyvät tosiasiapuhe, yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen, numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen sekä ääri-ilmaisujen käyttäminen.

Tosiasiapuhe. Jokaisessa aineistoni mielipidekirjoituksessa on käytetty argumentin vahvistamiseksi tosiasiapuhetta. Aineistossa argumentointi on saatu näyttämään tosiasiapuheelta usein passiivin avulla (21), yhteiskunnassa yleiseen moraalikäsitukseen vetoamalla (22), tilastollisilla faktoilla (23), tieteellisellä argumentaatiolla (24) sekä historiallisella tiedolla (25).

- 21) Sukupuolineutraalia lainsäädäntöä perustellaan sillä, että lapsen suurin tarve on rakkaus. (TP)
 22) Tasa-arvon puutteen perimmäinen syy on ihmisen ylpeä itsekkyyys. (ML&PR)

- 23) Syntyvyys laski Suomessa vuonna 1969 alle väestön uusiutumistason. (JT)
 24) Tutkimukset osoittavat, että vanhemman ja lapsen välinen monimuotoinen suhde rakennetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa – –. (ML)
 25) Vielä 300-luvun lopulla antiikin sivilisaatio eli täyttä kukoistustaan. (VV)

Tosiasiapuheelle tyypillistä on, että asiat saadaan näyttämään tosiasioilta argumentin esittäjästä ja tulkinnosta riippumatta (Potter 1996: 150–158). Yllä olevissa esimerkeissä moraalisten kannanottojen pohtiminen pyritään tekemään turhaksi, jolloin argumentin vastaanottajilla ei ole muuta vaihtoehtoa kuin uskoa faktat.

Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen. Yksityiskohdilla ja narratiiveilla argumentteja vahvistetaan aineiston kolmessa mielipidekirjoituksessa. Sekä Anna Lönnroth että Ville Vuolanto kirjoittavat antiikin Kreikan ja Rooman tapahtumista narratiivirakennetta (26) käyttäen. Kirjoittajat pyrkivät kerronnallisuudella tuottamaan totuudenmukaisen vaikutelman tapahtumista, jolloin kirjoittaja ei itse ole selontekovelvollinen antamistaan perusteluista. Lönnrothin ja Vuolannon mielipidekirjoituksista huokuu Puolimatkan argumenttien kyseenalaistaminen, mutta sitä ei missään vaiheessa todeta suoraan, vaan lukijan annetaan tehdä omat tulkintansa. Matti Leisola ja Pekka Reinikainen pyrkivät vakuuttamaan lukijan yksityiskohdilla (27). Heidän mielipidekirjoituksensa liikkuu muuten hyvin yleisellä tasolla, mutta tekstin ensimmäisen kappaleen yksityiskohtainen alku pyrkii luomaan vaikutelmaa autenttisuudesta.

- 26) Antiikin yhteiskuntien perhekäsitys oli perinteinen: naiset ja lapset elivät miespuolisen perheenpään alaisuudessa. (AL)
 27) Itella myy Tom of Finland -postimerkkejä ja Finlayson vuodevaatteita tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden nimissä, vaikka niitä ei kehtaa näyttää lapsilleen. (ML&PR)

Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen. Määrällistämistä retorisenä keinona on aineistoni kolmessa mielipidekirjoituksessa. Ei-numeerista määrällistämistä on käytetty kahdessa mielipidekirjoituksessa (28) ja (29) ja numeerista määrällistämistä yhdessä mielipidekirjoituksessa (30).

- 28) – – **suuri osa** lainsäädännöstä tulee tarpeettomaksi. (TP)
 29) – – noin **puolet** 21-vuotiaista kärsii mielenterveysongelmista. (JT)
 30) – – demokratian mukanaan tuoma **51 prosenttia** diktatuuri. (ML&PR)

Määrällistämällä pyritään luomaan kuvaa mitattavissa olevasta ristiriidattomasta tiedosta.

Ääri-ilmaisujen käyttäminen. Aineistoni yhdessä mielipidekirjoituksessa on käytetty ääri-ilmaisua (31). Ääri-ilmauksella yritetään provosoida lukijaa ja saada tämä kirjoittajien puolelle tasa-arvoisessa avioliittokysymyksessä.

31) **Ainoaksi** ehdottomaksi arvoksi on noussut yksilön täydellinen vapaus –. (ML&PR)

Jokisen (1999) esittelemistä esitetyn argumentin vahvistamiseen liittyvistä retorisisista keinoista aineistossani ei esiintynyt *kategorioiden käyttöä vakuuttamisen keinona* eikä *metaforien käyttöä*.

4.1.3 Muut retoriset keinot

Muita aineistosta löytyneitä retorisia keinoja ovat *kolmen lista*, *kontrastiparin käyttö*, *toisto ja tautologia*, *oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen* sekä *esimerkit ja erilaiset rinnastukset*.

Kolmen lista esiintyy retorisena keinona kahdessa mielipidekirjoituksessa (32) ja (33).

32) Perintökiistoissa avioliiton olemassaolo todennettiin yhdessä asumisen, paikallisen perinteen tai yksityisoikeudellisten sopimusten nojalla. (VV)

33) – – lapsi tarvitsee ennen kaikkea lähelleen ihmisen tai ihmisiä, jotka vastaavat lapsen monenlaisiin tarpeisiin ja ovat saatavilla ja aidosti välittävät lapsesta. (ML)

Kolmen listalla pyritään osoittamaan, että argumentoidusta asiasta on antaa riittävää näyttöä.

Kontrastiparia on käytetty retorisena keinona yhdessä mielipidekirjoituksessa. Matti Leisola ja Pekka Reinikainen rakentavat mielipidekirjoituksessaan kontrastin ”yhden vähemmistön” – eli homoseksuaalien – ja kristittyjen välille (34).

34) Miten on mahdollista, että yhden vähemmistön elämäntyylistä on tullut maamme merkittävin tasa-arvokysymys, mutta esimerkiksi sisäministeri Päivi Räsänen (kd) edustamaa, elämää ja perhettä kunnioittavaa vähemmistöä saa vapaasti ja armottomasti pilkata? (ML&PR)

Kirjoittajat asettuvat kristittyjen puolelle ja pyrkivät esittämään ”yhden vähemmistön” negatiivisesti merkityksellistettynä puolena kontrastiparista.

Toisto ja tautologia. Toistoa ja tautologiaa on käytetty viidessä mielipidekirjoituksessa. Niissä esiintynyt toisto ei ole puhdasta toistoa, vaan muiden esittämien argumenttien sitomista oman argumentaation osaksi (Jokinen 1999: 154). Ainut mielipidekirjoitus, jossa toistoa ja tautologiaa ei ole käytetty, on Tapio Puolimatkan teksti. Puolimatkan mielipidekirjoitukseen viittaavat mielipidekirjoitukset toistavat Puolimatkan esittämiä mielipiteitä joko sitomalla ne omien mielipiteidensä osaksi (35) tai vasta-argumentoimalla niitä (36). Myös muihin Helsin-

gin Sanomien mielipidepalstalla ilmestyneisiin mielipidekirjoituksiin on viitattu kaksi kertaa (37) ja (38).

35) Professori Tapio Puolimatka totesi erinomaisesti – –. (ML&PR)

36) Professori Tapio Puolimatka (HS Mielipide 25.11.) näyttää viittaavan tähän teoriaan väittäessään, että perheiden ”atomisoituminen” johti roomalaisen sivistyksen tuhoon. Uudempaan tutkimukseen tutustuminen olisi estänyt moisen virhepäätelmän. (VV)

37) Lääkäri Pekka Koukkari huomautti (HS Mielipide 25.11.), että – –. (JT)

38) On väitetty (HS Mielipide 25.11.), että vain biologinen vanhemmuus takaisi tasapainoisen lapsuuden. (ML)

Oletettuun vasta-argumenttiin varautuminen. Ainoastaan Tapio Puolimatka varautuu mielipidekirjoituksessaan oletettuun vasta-argumenttiin. Puolimatka toteaa heti mielipidekirjoituksensa alussa, että ”sukupuolineutraalia lainsäädäntöä perustellaan sillä, että lapsen suurin tarve on rakkaus”. Suojaamalla oman argumentin oletetulta vastaväitteeltä, Puolimatka pyrkii viemään toiselta osapuolelta mahdollisuuden käyttää kyseistä argumenttia.

Esimerkit ja erilaiset rinnastukset. Esimerkkejä ja erilaisia rinnastuksia on käytetty kahdessa mielipidekirjoituksessa argumentin ymmärrettävyyden helpottamiseksi ja vastaanotettavuuden parantamiseksi. Puolimatka rinnastaa mielipidekirjoituksessaan kaksi eri lainsäädäntöä: todellisen ja hypoteettisen (39). Esimerkissä (39) Puolimatka pyrkii jälkimmäisellä virkkeellä vahvistamaan ensimmäisen virkkeen sanomaa. Jälkimmäisellä virkkeellä osoitetaan kuinka naiivia on lainsäädännön kannalta luottaa ihmisten kestäväan rakkauteen. Tuolla virkkeellä lukijaa ohjataan hyväksymään ensimmäisen virkkeen argumentti kyseenalaistamatta. Marja-Leena Laakso rinnastaa kirjoituksessaan kaksi argumenttia (40). Ensiksi, biologinen suhde lapsen ja vanhemman välillä ei ole välttämätön ja toiseksi, tasa-arvoisen avioliittolain vastustajat, jotka korostavat biologista vanhemmuutta, loukkaavat montaa vanhempien ryhmää. Laakso pyrkii jälkimmäisellä virkkeellä osoittamaan, että väite vanhemman ja lapsen biologisen suhteen tärkeydestä on naurettava.

39) Yhteiskunnan lainsäädäntöä ei voida rakentaa sen oletuksen varaan, että ihmiset rakastavat toisiaan. Jos voimme luottaa ihmisten luonnostaan tekevän hyvää toisilleen, suuri osa lainsäädännöstä tulee tarpeettomaksi. (TP)

40) – – lasta voi rakastaa ja hänestä voi pitää huolta yhtä lailla, vaikka biologista sidettä lapseen ei olisi-kaan. Korostamalla biologista vanhemmuutta lapsen tasapainoisen kehityksen ainoana edellytyksenä väheksytään kaikkia lapsistaan välittäviä adoptio- ja sijaisvanhempia sekä uusperheiden äitejä ja isiä. (ML)

4.2 Puolustavien ja vastustavien mielipidekirjoitusten retoristen keinojen eroavaisuudet

Taulukossa 1 olen listannut kaikki aineistoni mielipidekirjoituksissa esiintyvät retoriset keinot ja ilmoittanut monessako mielipidekirjoituksessa ne esiintyvät. Jaoin taulukon tasa-arvoista avioliittolakia puolustaviin ja vastustaviin mielipidekirjoituksiin, jotta vertailu olisi helpompaa. Aineistoni sisältää kaksi puolustavaa mielipidekirjoitusta ja kolme vastustavaa mielipidekirjoitusta. Aineistoni yhden neutraalin mielipidekirjoituksen jätän huomioimatta, koska sitä ei ole relevanttia tarkastella tasa-arvoista avioliittolakia puolustavia ja vastustavia mielipidekirjoituksia vertailtaessa.

Taulukko 1. Puolustavissa ja vastustavissa mielipidekirjoituksissa esiintyvät retoriset keinot.

Käytetty retorinen keino	Puolustavat mielipidekirjoitukset (yhteensä 2)	Vastustavat mielipidekirjoitukset (yhteensä 3)
Puhujakategorialla oikeuttaminen	2	3
Liittoutumisasteen säätely	2	3
Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla vahvistaminen	1	3
Tosiasiapuhe	2	3
Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttaminen	1	1
Numeerinen ja ei-numeerinen määrällistäminen	0	3
Ääri-ilmaisujen käyttäminen	0	1
Kolmen lista	1	0
Kontrastiparin käyttö	0	1
Toisto	2	2
Oletettuun vastargumenttiin varautuminen	0	1
Esimerkit ja erilaiset rinnastukset	1	1

Tasa-arvoista avioliittolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa on käytetty määrällisesti enemmän erilaisia retorisia keinoja kuin tasa-arvoista avioliittolakia puolustavissa kirjoituksissa. *Puhujakategorialla oikeuttaminen*, *liittoutumisasteen säätely* ja *tosiasiapuhe* ovat retorisia keinoja, jotka löytyvät kaikista puolustavista ja vastustavista mielipidekirjoituksista.

Yksityiskohdilla ja narratiiveilla vakuuttamista sekä kontrastiparin käyttöä esiintyy yhtä paljon sekä puolustavissa että vastustavissa teksteissä. *Määrällistämistä, ääri-ilmaisujen käyttöä, kontrastiparin käyttöä ja oletettuun vasta-argumenttiin varautumista* löytyy ainoastaan vastustavista mielipidekirjoituksista. *Kolmen listaa* puolestaan käytetään vain puolustavassa mielipidekirjoituksessa. *Konsensuksella tai asiantuntijan lausunnolla* argumentteja vahvistetaan yhdessä puolustavassa mielipidekirjoituksessa ja kolmessa vastustavassa. *Toistoa* esiintyy kaikissa puolustavissa mielipidekirjoituksissa ja kahdessa vastustavassa.

Tulosten perusteella voi tehdä tulkinnan siitä, että tasa-arvoista avioliittolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa yleisö pyritään suostuttelemaan samalle puolelle. Puolustavissa mielipidekirjoituksissa taas lähinnä oikaistaan vastustavissa mielipidekirjoituksissa esitettyjä perusteluja ja kumotaan vastustavissa teksteissä esitettyjä argumentteja. Puolustavissa mielipidekirjoituksissa ei ole käytetty yhtä monipuolisesti retorisia keinoja kuin vastustavissa mielipidekirjoituksissa.

4.3 Yleisöt

Helsingin Sanomien mielipidepalstalla ilmestyneiden tekstien vastaanottajina eli yleisönä ovat kaikki mielipidepalstan lukijat. Mielipidetekstien vastaanottajina on ennalta määrittelmätön, epäyhtenäinen joukko, jolle argumentaatiota on vaikea kohdentaa. Perelmanin (1996: 20–21) mukaan yleisöön kuitenkin kuuluvat vastaanottajien lisäksi kaikki ne, joihin kirjoittaja haluaa argumentaatiolla vaikuttaa.

Mielipidekirjoituksista neljää voidaan pitää erityisyleisölle, eli yhteisiä arvoja ja yleisesti hyväksytyjä menetelmiä tunnustavalle ryhmälle, suunnattuina. Nämä mielipidekirjoitukset ovat *Sukupuolineutraali ajattelu on utopistista* (TP), *Tasa-arvo ei toteudu lakeja säätämällä* (ML&PR), *Tasa-arvoinen avioliittolaki murentaa perhettä* (JT) sekä *Lapsen etu on rakastava vanhempi* (ML). Yhteistä näille erityisyleisöille kohdennetuille kirjoituksille on se, että ne kaikki pyrkivät vetoamaan tiettyyn ryhmään tai mielipiteeseen. Näin ollen yleisöä ei voida tulkita universaaliksi. Erityisyleisölle suunnatuista teksteistä kolme on tasa-arvoista avioliittolakia vastustavia mielipidekirjoituksia (TP, ML&PR, JT) ja yksi tasa-arvoista avioliittolakia puolustava (ML). Näiden mielipidekirjoitusten erityisyleisönä voidaan pitää saman mielipiteen omaavien ryhmänä, johon mielipidekirjoituksella yritetään vakuuttaa ja mielipiteitä vahvistaa. Toisaalta, erityisyleisöksi voisi tulkita myös eriävän mielipiteen omaavien ryhmän, jota yritetään suostutella samalle puolelle.

Aineistoni mielipidekirjoituksista kaksi osoittaa argumentaationsa universaaliyleisölle. Nämä kaksi kirjoitusta ovat *Ydinperhe ei atomisoitunut antiikissa* (AL) sekä *Antiikin Roomassa sukupuolirollit olivat selkeitä* (VV). Universaaliyleisölle argumentoidessa keskeistä on yleiseen mielipiteeseen ja yhteiskunnallisesti hyväksytyihin arvoihin vetoaminen. Kiinnostavaa on, että yhden tasa-arvoista avioliittolakia puolustavan mielipidekirjoituksen (AL) yleisö voidaan tulkita universaaliksi. Kyseessä olevassa mielipidekirjoituksessa vedotaan tosiseikkoihin ja arvoihin, jotka oletetaan kaikkien hyväksyvän. Ongelmalliseksi tämän tulkinnan tekee kuitenkin se, että universaaliyleisön hyväksymät arvot ovat pääteltävissä vain ajasta, jossa elämme. Ei ole olemassa kovin montaa arvoa, jota voisi kiistatta pitää jokaisen ihmisen ja ajan universaalina arvona. Toinen mielipidekirjoitus, jonka yleisöä voi pitää universaalina on aineistoni neutraali mielipidekirjoitus (VV).

5 PÄÄTÄNTÖ

Tässä tutkimuksessa olen tarkastellut tasa-arvoista avioliittolakia koskevissa mielipidekirjoituksissa esiintyviä retorisia keinoja ja sitä, kuinka mielipidetekstien kirjoittajat tukevat argumenttejaan. Tarkoituksenani on ollut Arja Jokisen (1999) vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan metodien avulla selvittää millaisin retorisin keinoin tasa-arvoista avioliittolakia puolustetaan ja vastustetaan tekstiketjussa, joka sisältää kuusi Helsingin Sanomien mielipidepalstalla julkaistua tekstiä. Etsin vastauksia tutkimuskysymyksiini, jotka ovat:

Millaisia retorisia keinoja tekstin tuottaja käyttää vakuuttaakseen vastaanottajan?

Miten retoriset valinnat eroavat riippuen siitä, mitä mieltä tekstin tuottaja aiheesta on?

Näiden tutkimuskysymyksen lisäksi olen tarkastellut mielipidekirjoitusten saamia yleisöjä sekä sitä, miten retoriset keinot on kohdistettu tekstiketjun sisällä.

Tulosteni pohjalta olen saanut selville, että tutkimissani mielipidekirjoituksissa käytettiin yhteensä 12 erilaista argumenttia vahvistavaa keinoa (ks. taulukko 1). Väitteen esittäjään liittyviä retorisia keinoja näistä on kolme, argumentin vahvistamiseen liittyviä retorisia keinoja neljä ja muita retorisia keinoja viisi. Mielipidekirjoitusten retoriset keinot kiehtoutuvat usein toisiinsa, kuten Jokinen (1999: 156) artikkelissaan toteaa. Niin myös tässä aineistossa: samassa virkkeessä saattaa esiintyä monia retorisia keinoja. Tasa-arvoista avioliittoa vastustavissa mielipidekirjoituksissa retorisia keinoja on käytetty monipuolisemmin kuin tasa-arvoista avioliittolakia puolustavissa kirjoituksissa. Tutkimustuloksista voi päätellä, että käytettyjen retoristen keinojen valintaan vaikuttavat eniten yleisö, johon puhuja haluaa vaikuttaa, ja kyseessä oleva vahvistettava argumentti. Retoristen keinojen valintaan ei niinkään näytä vaikuttavan se, millaisia retorisia keinoja muissa tekstiketjun mielipidekirjoituksissa on käytetty. Analysoijan roolissa en ole voinut ottaa kantaa käytettyjen retoristen keinojen totuudellisuuteen, vaan tarkastellut retorisia keinoja kategorisoinnin kautta.

Jokinen (1999: 127–128) toteaa argumentaatiossa yleensä pyrittävän oman position puolustamiseen ja vahvistamiseen, ja toisaalta vastaposition kritisointiin. Analyysin tulosten perusteella aineistoni vastustavat mielipidekirjoitukset pyrkivät useammin hakemaan kannatusta toiselta osa-puolelta ja kritisoimaan vastapuolen näkemystä. Puolustavat mielipidekirjoitukset taas keskittyvät kumoamaan ja oikaisemaan vastustavien mielipidekirjoitusten perusteluja ja vahvistamaan omia mielipiteitään. Toisin sanoen, tasa-arvoista avioliittolakia vastustavissa mielipidekirjoituksissa käytetään enemmän hyökkäävää, vastapuo-

len argumentin heikentämiseen tähtäävää retoriikkaa. Tasa-arvoista avioliittolakia puolustavissa mielipidekirjoituksissa käytetään enemmän puolustavaa retoriikkaa, jossa oma argumentti pyritään esittämään luotettavasti ja vakuuttavasti. Analyysini tulokset tukevat Huttusen (2001) pro gradu -tutkielmassaan tekemää tulkintaa siitä, että mielipidekirjoituksissa pyritään ohjailemaan kielenkäyttöä monin tavoin.

Argumentaation keskeinen ulottuvuus on puhuja–yleisö-suhde, koska argumentin vakuuttavuus rakentuu lopullisesti sen vastaanotossa. Argumentin esittäjä pyrkii sitouttamaan tietyn yleisön esitettyyn argumenttiin. (Jokinen 1999: 128.) Mielipidekirjoituksista neljä on osoitettu erityisyleisölle ja kaksi universaaliyleisölle. Erityisyleisölle osoitetuista mielipidekirjoituksista kolme on tasa-arvoista avioliittolakia vastustavia kirjoituksia ja yksi puolustava kirjoitus. Universaaliyleisölle osoitetuista mielipidekirjoituksista toinen on tasa-arvoista avioliittolakia puolustava kirjoitus ja toinen aineistoni ainut neutraali kirjoitus. Aineistoni kaikkien mielipidetekstien yleisöt olivat pääteltävissä, toisin kuin Viinikaisen (2012) pro gradu -tutkielmassa, jossa suurimmassa osassa aineistoa tekstien yleisöt eivät tule ilmi. Tekstin saaman yleisön valinta on kuitenkin analysoijan tulkinta kenties monien vaihtoehtoisten tulkintojen joukosta. On vaikeaa tulkita mikä on esimerkiksi teksteissä esiintyvä jaettu, yhteisesti hyväksytty arvo, joka määrittää yleisön erityisyleisöksi. Yleisösuhteen arviointi on siis melko subjektiivista.

Tekstiaineisto ei valitettavasti tarjoa mahdollisuutta elävän yleisösuhteen tarkasteluun. Olisi mielenkiintoista päästä tarkastelemaan sitä, miten yleisö vastaanottaa esitettyjä argumentteja. Retoristen keinojen luokittelu auttaa hahmottamaan ajatuksia kirjoittajan argumentin takana. Tekemäni tutkimuksen voisi toistaa laajemmalla aineistolla ja tarkastella retoristen valintojen eroavaisuuksia tähän tutkimukseen verrattuna. Olisi myös kiinnostavaa tehdä jatkotutkimus, jossa laajentaisi tutkimusaineistoa tekstilajeiltaan monipuolisempaan aineistoon jostain yhteiskunnallisesta puhututtavasta aiheesta. Jos aineisto sisältäisi erilaisten tekstiaineistojen lisäksi tv:ssä käytyjä keskusteluja ja radiohaastatteluja, voisi yleisösuhdetta analysoida laajemmin. Tällöin olisi mahdollista tarkastella vaikkapa sitä, vaikuttaako tekstilaji käytettyihin retorisiin keinoihin.

LÄHTEET

Billig, Michael 1987: *Arguing and thinking: a rhetorical approach to social psychology*. Cambridge: Cambridge University Press.

Eduskunta 2014: Eduskunta hyväksyi avioliittolain muuttamiseen tähtäävän kansalaisaloitteen äänin 101–90. – <http://web.eduskunta.fi/Resource.phx/eduskunta/ajankohtaista/tiedotearkisto.htx?templateId=1.htx&id=7142&titlenro=12/2014&sort=122014&cache=no> 11.3.2015.

Huttunen, Anna-Saima 2001: *Arkitietoa kielestä sanomalehden mielipideteksteissä*. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/11875/annhuttu.pdf?sequence=1> 12.2.2015.

Jokinen, Arja 1999: Vakuuttelevan ja suostuttelevan retoriikan analysoiminen. – Arja Jokinen, Kirsi Juhila & Eero Suoninen (toim.), *Diskursianalyysi liikkeessä* s. 126–159. Tampere: Vastapaino.

Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa 2004: Retoriikka. – Kakkuri-Knuuttila, Marja-Liisa (toim.), *Argumentti ja kritiikki. Lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot* s. 233–272. Helsinki: Gaudeamus.

Perelman, Chaïm 1996: *Retoriikan valtakunta*, suom. Leevi Lehto. Tampere: Vastapaino.

Potter, Jonathan 1996: *Representing Reality. Discourse, Rhetoric and Social Construction*. London: SAGE Publications Ltd.

Tasa-arvoinen Suomi ry 2015: Tahdon2013: Kansalaisaloite tasa-arvoisen avioliittolain puolesta. – <http://www.tahdon2013.fi/> 28.2.2015.

Valtioneuvoston viestintäosasto 2015: Tasavallan presidentin esittely 20.2.2015. – <http://tpk.fi/Public/default.aspx?contentid=321594&culture=fi-FI> 11.3.2015.

Viinikainen, Johanna 2012: ”Ilman mielipiteitä muutoksia ei tapahdu!” Yleisö, esisopimukset ja retoriset keinot sukupuolineutraalia avioliittoa käsittelevissä mielipidekirjoituksissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopiston suomen kielen laitos. – <https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/37459/URN%3aNBN%3afi%3ajyu201202281315.pdf?sequence=1> 10.2.2015.

Aineistolähteet

Laakso, Marja-Leena 2014: Lapsen etu on rakastava vanhempi. – *Helsingin Sanomat* 27.11.2014 s. B 12.

Leisola, Matti & Reinikainen, Pekka 2014: Tasa-arvo ei toteudu lakeja säätämällä. – *Helsingin Sanomat* 26.11.2014 s. B 13.

Lönroth, Anna 2014: Ydinperhe ei atomisoitunut antiikissa. – *Helsingin Sanomat* 26.11.2014 s. B 13.

Puolimatka, Tapio 2014: Sukupuolineutraali ajattelu on utopistista. – *Helsingin Sanomat* 25.11.2014 s. B 11.

Tast, Juha-Lassi 2014: Tasa-arvoinen avioliittolaki murentaa perhettä. – *Helsingin Sanomat* 26.11.2014 s. B 13.

Vuolanto, Ville 2014: Antiikin Roomassa sukupuoliroolit olivat selkeitä. – *Helsingin Sanomat* 27.11.2014 s. B 12

LIITTEET

Liite 1. HS Mielipide - 25.11.2014.

Sukupuolineutraali ajattelu on utopistista

Sukupuolineutraalia lainsäädäntöä perustellaan sillä, että lapsen suurin tarve on rakkaus. Lapsi ei tarvitse biologista isää tai äitiä, vaan toinen rakastava aikuinen voi korvata heidät.

Tällöin unohdetaan, että rakkaus on epävarmaa. Yhteiskunnan lainsäädäntöä ei voida rakentaa sen oletuksen varaan, että ihmiset rakastavat toisiaan. Jos voimme luottaa ihmisten luonnostaan tekemän hyvää toisilleen, suuri osa lainsäädännöstä tulee tarpeettomaksi.

Kaikkein varmimmin ihmiset rakastavat itseään. Itserakkaus luonnostaan siirtyy myös omiin biologisiin lapsiin, koska ihmiset usein samaistavat omat ja lastensa edut. Siksi lasten kannalta on turvallisinta, jos lainsäädäntö tukee läheistä

yhteyttä lasten ja biologisten vanhempien välillä, jotka useimmiten pitävät lapsistaan kohtuullisen hyvää huolta pelkästä itserakkaudesta.

Suurissa maailmankulttuureissa yhteiskunta on yleensä pyrkinyt vahvistamaan ja tukemaan perheen biologista perustaa: vanhempien yhteyttä toisiinsa ja lapsiinsa. Niin kauan kuin perheyhteys sitoo puoliset toisiinsa ja vanhemmat lapsiinsa, luodaan optimaaliset edellytykset sekä aikuisten että lasten hyvinvoinnille.

Perheessä luodaan se perusluottamus, joka on yhteiskuntaelämän perusta, tai perheessä tämä luottamus tuhotaan.

Sukupuolineutraali ajattelu on utopistista vähätellessään vanhempien ja lasten biologisen suhteen tärkeyttä ja poistaes-

saan luonnollisen vanhemmuuden laista. Historia opettaa, että utopistiset yhteiskuntakokeilut johtavat usein yhteiskunnan heikoimpien jäsenten kärsimykseen, koska todellisuus ei ole yhtä kaunis kuin propagandan luoma mielikuvamaailma.

Länsimaiden historiassa perheen biologinen perusta on vastaavalla tavalla hajotettu jo kaksi kertaa aikaisemmin: ensin antiikin Kreikassa ja myöhemmin antiikin Roomassa. Molemmissa tapauksissa tällainen perheen atomisoituminen johti vähitellen korkeakulttuuriin rappeutumiseen, koska atomistinen perhe ei lopulta pysty riittävällä tavalla turvaamaan lapsen kehitysedellytyksiä.

Tapio Puolimatka
kasvatuksen teorian ja tradition professori, Jyväskylän yliopisto

Liite 2. HS Mielipide - 26.11.2014.

Tasa-arvo ei toteudu lakeja säätämällä

Itella myy Tom of Finland -postimerkkejä ja Finlayson vuodevaatteita tasa-arvon ja suvaitsevaisuuden nimissä, vaikka niitä ei kehtaa näyttää lapsilleen. Miten on mahdollista, että yhden vähemmistön elämäntyylistä on tullut maamme merkittävin tasa-arvokysymys, mutta esimerkiksi sisäministeri Päivi Räsänen (kd) edustamaa, elämää ja perhettä kunnioittavaa vähemmistöä saa vapaasti ja armottomasti pilkata?

Julkisuuden henkilöiden erot ja uudet rakkaat ovat median

keskeistä uutisisäiltöä. Onko taivoite tuhota lopullisesti yhteiskunnan perusyksikkö - perhe?

Professori Tapio Puolimatka totesi erinomaisesti (HS Mielipide 25.11.), että ihminen varmimmin rakastaa itseään. Sen seurauksena kodeissa ja kouluissa joku joutuu aina kärsimään.

Lopullinen tasa-arvo ei toteudu säätämällä lakeja. Tasa-arvon puutteen perimmäinen syy on ihmisen ylpeä itsekkyyys. Ellei sille panna rajoja, ei ole toivoakaan paremmasta.

Jälkikristillisen yhteiskuntam-

me eettinen tunto rakentuu humanistiselle näkemykselle: ihminen löytää itsestään käsin oikeat arvot. Arvot kuitenkin muuttuvat nopeasti ihmisten halujen ja mieltymysten mukaan. Ei ole mitään lopullista syytä kieltää mitään. Ainoaksi ehdottomaksi arvoksi on nousut yksilön täydellinen vapaus ja demokratian mukanaan tuoma 51 prosentin diktatuuri.

Matti Leisola
emeritusprofessori, Espoo
Pekka Reinikainen
lääkäri, Helsinki

Ydinperhe ei atomisoitunut antiikissa

Professori Tapio Puolimatka perusteli (HS Mielipide 25. 11.) tasa-arvoisen avioliittolain vastaista kantaa ”perheen atomisoitumisella”, joka rappeutti antiikin Kreikan ja Rooman korkeakulttuurin. Jos tuhatvuotista historiaa edes voi tiivistää pariin virkkeeseen, voidaan sanoa, että roomalaisvalloitus päätti Kreikan valtakauden ja Rooman valtakunta hajosi osiinsa, koska

se kasvoi liian isoksi. Korkeakulttuuri eli edelleen – milloin pienemmällä, milloin suuremmalla liekillä – ja huipentui nykyaikaisiin länsimaisiin oikeusvaltioihin.

Antiikin yhteiskuntien perhekäsitys oli perinteinen: naiset ja lapset elivät miespuolisen perheenpään alaisuudessa. Radikaaleimmin perhekäsitystä ravisteli kristillinen luostarilaitos, joka teki selibaatista ja perheet-

tömyydestä hyväksyttävää ja jopa tavoiteltavaa.

Korkeakulttuurin elinvoimasta todistaa sen muuntautumiskyky. Yhteiskuntaa lamauttava orjuus ja alistaminen on haluttu karistaa ja korvata yhdenvertaisuuteen perustuvilla arvoilla. Tärkeintä on huolehtia siitä, ettei tämä kehitys taannu.

Anna Lönnroth

Kreikan kielen ja kirjallisuuden ja oikeustieteen maisteri, Tuusula

Tasa-arvoinen avioliittolaki murentaa perhettä

Lääkäri Pekka Koukari huomautti (HS Mielipide 25. 11.), että ikääntyneiden ja lastettomien liitto ei olisi avioliitto, jos avioliiton tarkoituksena pidetään suvun jatkamista.

Ihmissuvun jatkuminen edellyttää miehen ja naisen sukusolujen yhtymistä. Perinteisesti on katsottu, että tämän tulisi tapahtua elinikäisessä avioliitossa, koska näin turvataan parhaiten lasten oikeudet.

1960-luvulta alkaen avioliiton merkitys on muuttunut voimakkaasti. Syntyvyys lasi Suomessa vuonna 1969 alle väestön uusiutumistason. Tästä johtuu kestävyysvajeemme.

Koukari totesi, että liki puolet avioliitoista päättyy eroon. Professori Mauri

Marttunen on arvioinut, että noin puolet 21-vuotiaista kärsii mielenterveysongelmista. Opettajan työssä joutuu näkemään, millaisia vammoja perhe-elämän sirpaleisuus aiheuttaa lapsille ja nuorille.

Maissa, joissa on säädetty tasa-arvoinen avioliittolaki, avioliiton ja vanhemmuuden yhteys on heikentynyt entisestään. Professori Tapio Puolimatka varoitti (HS Mielipide 25. 11.) antiikin Kreikan ja Rooman esimerkein, mitä perheen biologisen perustan hajottamisesta seuraa.

Tasa-arvoinen avioliittolaki on johdonmukainen askel tällä tiellä: kun avioliitto on ensin murentunut ulkoa, se murentuu nyt sisältä.

Juha-Lassi Tast
biologian ja maantieteen
opettaja, Rauma

Antiikin Roomassa sukupuoliroolit olivat selkeitä

Edward Gibbon esitti 1700-luvun lopulla, että Rooman sivilisaation tuho johtui toisaalta eliitin moraalin rappiosta, joka olisi alkanut Rooman tasavallan loppuaikoina (1.-2. vuosisadalla eKr.). Toisaalta taas lopullisen iskun antoi kristinusko. Kristityt kun suuntautuessaan Jumalan valtakuntaan olisivat jättäneet maallisen valtakunnan puolustuksen sikseen.

Professori Tapio Puolimatka (HS Mielipide 25. 11.) näyttää viittaavan tähän teoriaan väittäessään, että perheiden "atomisoituminen" johti roomalaisen sivistyksen tuhoon. Uudempan tutkimukseen tutustuminen olisi estänyt moisen virhepäätelmän. Ensinnäkin, normaalit roomalaiset perheet eivät suinkaan olleet "atomisoituneita". Toki uusperheitä oli paljon, kuten kaikkialla ennen 1900-lukua, kun isät ja äidit usein kuolivat ennen lasten täysi-ikäisyyttä.

Lisäksi roomalainen avioliitto rakentui nimenomaan suvun jatkamiselle. Myös sukupuoliroolit olivat selkeitä, miehen valtaa korostavia.

Kuten tutkimuksessa on osoitettu, perhe-elämässä kristinusko ei merkinnyt mitään radikaalia muutosta, vaikka myytti rietastelevista roomalaisista eläikin aikamme populaarikulttuurissa.

Vaikka Puolimatka ei asiaa enempiä avaa, vaikuttaa siltä, että hänen logiikallaan se, että Rooman valtakunnassa homoeroottisia suhteita siedettiin, olisi johtanut perheiden hajoamiseen ja tätä kautta valtakunnan tuhoon. Homoeroottiset suhteet Roomassa olivat rajoittuneet vain osaan muutoinkin kapeasta yläluokasta.

Antiikin maailmassa ei voitu ajatellakaan, että samaa sukupuolta olevat ihmiset voisivat luoda avioliittoon rinnastettavia pysyviä suhteita. Lisäksi rooma-

laisen sivilisaation "tuho" (jos se vieläkään on tuhoutunut) tapahtui vasta kristinuskon jo vallattua sekä arvokeskustelut että käytännön perhe-elämän 400-luvulla jKr. – eli vasta, kun homoeroottisiin suhteisiin kielteisesti suhtautuva ideologia oli saavuttanut kulttuurillisen ylivallan. Vielä 300-luvun lopulla antiikin sivilisaatio eli täyttä kukoistustaan.

Itse avioliittolain suhteen voi vielä huomauttaa, että Rooman valtakunnassa avioliittoja ei rekisteröity. Perintökiistoissa avioliiton olemassaolo todennettiin yhdessä asuminen, paikallisen perinteen tai yksityisoikeudellisten sopimusten nojalla. Myös varhaisten kristittyjen avioliitot olivat siten kaikki rekisteröimättömiä, siis "avioliittoja". Tässäkin suhteessa olemme varsin erilaisessa tilanteessa.

Ville Vuolanto
dosentti, antikintutkija
Oslo, Norja

Lapsen etu on rakastava vanhempi

Keskustelu tasa-arvoisesta avioliittolaista on herättänyt kysymyksiä lasten hyvinvoinnista. On väitetty (HS Mielipide 25. 11.), että vain biologinen vanhemmuus takaisi tasapainoisen lapsuuden. Näin ei ole. Tutkimukset osoittavat, että vanhemman ja lapsen välinen monimuotoinen suhde rakennetaan sosiaalisessa vuorovaikutuksessa ja että tämä suhde voi rakentua ilman biologista sidettä.

Vuorovaikutustutkimuksissa on selvinnyt, että lapsi tarvitsee ennen kaikkea lähelleen ihmi-

sen tai ihmisiä, jotka vastaavat lapsen monenlaisiin tarpeisiin ja ovat saatavilla ja aidosti välittävät lapsesta. Biologinen vanhemmuus on tälle usein hyvä edellytys, mutta lasta voi rakastaa ja hänestä voi pitää huolta yhtä lailla, vaikka biologista sidettä lapseen ei olisikaan.

Korostamalla biologista vanhemmuutta lapsen tasapainoisen kehityksen ainoana edellytyksenä väheksytään kaikkia lapsistaan välittäviä adoptio- ja sijaisvanhempia sekä uusperheiden uusia äitejä ja isä.

Tutkimukset eivät myöskään

tue näkemystä, että vanhemman sukupuolinen suuntautuneisuus olisi keskeinen tekijä lapsen kehityksen ja hyvinvoinnin kannalta. Sukupuolinen suuntautuneisuus ei vaikuta vanhemman kykyyn huolehtia lapsesta ja rakastaa häntä. Lasten etu on monisyinen asia. On kuitenkin selvää, että tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteuttaminen yhteiskunnassa ei ole uhka lapsen edulle – päinvastoin.

Marja-Leena Laakso
kasvatustieteiden tiedekunnan
dekaani, varhaiskasvatuksen
professori, Jyväskylän yliopisto